

TÜRK DÜNYASINDA COĞRAFI İSİMLERİN GÖÇÜ: KUBANE- KOBANİ

Hüseyin AYAN

Kobani veya Aynü'l-Arap (Aynü'l- Arap: Arap çeşmesi-Arap gözesi), Kabani- Kobane kantonu diye günümüzde sıkıntılı olayların olduğu ve çeşitli kimlik tartışmalarına konu olan Şanlıurfa-Suruç ilçesinin güneyinde yer alan bir sınır kentidir. Bu kentin kuruluşunu ve adlandırılmasını, Berlin-Bağdat demiryolunu inşa eden Alman şirketine bağlayıp Compañi'den geldiği şeklinde zorlayıcı açıklamalar da yapılmıştır.

Kubane, bizim köyün (Bulgaristan-Şumnu/Şumen) civarındaki derelerden birinin adıdır. Köyümüzün adı da Akdere'dir. Köyümüze adını veren Ak Dere'ye halk, zamanla Koca Dere demiş. Zira Koca Dere'nin ayaklarından birisi Küçük Dere'dir. Küçük olmasına rağmen bu derenin üzerinde irili ufaklı çağlayanlar oluşmuştur. Bunların en yükseği (Şarlayan-Çağlayan), Bağlıkaltı adlı tarlamızın tam karşısında, anneannemin aynı addaki tarlalarının böğründedir.

Şarlan, Küçük Dere'nin üzerinde 6-7 metre yüksekliğindedir. Yaz günleri sık sık altında çimdiğimiz bu Çağlayan'ın ziyaretçileri hiç eksik olmaz. Ak Dere diğer adıyla Koca Dere, Kamçı nehrinin bir koludur. Kamçı nehri, Akıllı ve Deli adlı iki ırmaktan meydana gelir. Akıllı Kamçı, Sakar Balkan'ın kuzeyinden, Deli Kamçı ise güneyinden çıkarak Madara adı altında birleşip Varna yakınlarında Karadeniz'e dökülürler.

Kubane deresi, Bostanlıktan çıkıp kuzeydoğuya doğru kavisler çizdikten sonra Akdere ile Akdere Yenimahalle'sini birbirinden ayırarak köyümüzün kuzey tarafından Yağ Değirmeni'nin çarklarını çevirip Dere'ye karışır. (Yağ Değirmeni, ayçiçeğinden yağ çıkaran küçük bir işletmedir.)

Bir müddet önce, 1986 yılında Bulgar zulmünden Türkiye'ye göç edip Tekirdağ- Muratlı'ya yerleşen yeğenim Nahide, eşi Hikmet Türkoğlu'yla Konya'ya ziyaretimize geldiler. Zalim Bulgar Komünist idaresi tarafından kovulduğumuz ecdat topraklarından, terk etmek mecburiyetinde kaldığımız evimizden, yurdumuzdan söz ederken âdetler, ananeler, töreler bir sinema şeridi gibi tatlı-acı hatıralar olarak gözler önünde canlandı: Köyümüzde, düğünler çarşamba ve perşembe günleri yapılır. Her iki günde de güreşler, at koşuları düzenlenir. Düğünün ve at koşularının büyüklüğü pehlivanlara ve yüğrük atlara verilen ödülün değeriyle ölçülür. Başpehlivan ödülü bir boğa ise Geray Ovası'nın ve Deli Orman'ın güreşçileri, kışpetlerini kucakladıkları gibi köyün yolunu tutarlar. Yüğrük atlarda da durum aynıdır... Hikmet Bey, hatıralarıyla "Bizim köyün düğünlerinde atların koşu başlangıcı, Kubane'nin Koca Dere'ye katıldığı yerdir." dedi. Biraz düşündüm. Tussa Köyü girişi ile Kubane'nin Koca Dere'ye karıştığı yerin mesafesi 4 km'dir. Akdere düğünlerindeki at koşuları ise Yeni Mahalle girişinden başlar. Mesafe yine 4 km'dir.

Yeğenimin ailesi 1989'da kovulanlardan, biz ise 1951'de göçe zorlanırdınız. Dolayısıyla Hikmet Bey'in bilgileri ve hatıraları benimkilere göre daha yeni ve canlı idi. Kara Pelitlik ile Kuz geçidi arasında Küçük bir gölet yapılmış. Kubane'ye, Kuz Çalısı'na giderken bu göletin üzerinden geçiliyormuş.

Kubane deresi, Ak Çeşme'nin sularıyla zenginleşir. Yazın bazı derelelerin kurduğu görülürse de Kubane'nin sularının çekildiğini gören olmamıştır. Kamçı (Kam-çı) nehri üzerinde Kara Demir barajı yapılarak Şumnu'nun su ihtiyacı karşılanmıştır. Kamçı Nehri, Geray Ovası'nın (Kara Atlar, Kölemen Köyü, Bekirli, Hasan Köy, Sofular, Çuha Köy, Yeni Mahalle'nin) topraklarını sular.

Geray Ovası'nın halk arasındaki adı Gelve'dir. Gelve; Osmanlı'nın Kırım Sultanlarını ikâmete mecbur ettiği bir bölgedir. Bizim köyümüz Akdere ile 20-30 köy, Kırım Sultanı Ahmet Giray'ın arpalığıdır. Ahmet Giray'a tahsis edilen Arpalıktaki; Kara Atlar, Kölemen, Tekyeler, Ulvanlar (Halvanlar), Kestene (Aşağı Kestene, Yukarı Kestene), Mutaflar, Kara Gözler, Durucak, Bekirli, Balık Issı, Kara Demir, Çavuş Köyü, Çuha Köy, Yivler o dönemin büyük köylerindedir. Bugün Yivler, Türklerden müteşekkil halkı Türkiye'ye göç ettiği için boşalmış ve Kamçı Barajı'nın suları altında kalmıştır.

Sultan Sarayı, Koca Balkan'ın sayılı geçitlerinden olan Söğütlü'dedir. Akmescit'teki (Kırım Hanlığının başkenti) sarayın bir kopyası olan bu saray, Bulgaristan Komünist idaresi tarafından yıktırılmıştır.

Akdere; Yörükler, Türkmenler, Kettanlar (Ketenler),ve Çingenelerden müteşekkildir. Çerkez olarak bilinen kimse olmamasına rağmen, köyün ortasında Çerkez mezarlığı vardır. Derelerinden birine Kubane (Kobane, Kobani) olarak ad veren bu halkın, tarih içindeki yürüyüş destanını nasıl açıklayacağız? Komşu köylerde (5-6 km) Kölemenler, Bekirli Aşireti, Kara Atlılar, Balık Issı'(şehir sahibi)lar, Yörükler, Türkmenler... Son ikisini Osmanlı'ya bağlayabiliriz. Bekirli'leri, Kölemen'leri... coğrafi ad olarak Kubane'yi, Kamçı'yı (atları hızlandırmak için kullanılan ucu tasmalı çubuk), Balık Issı'nı hangi tarihi gerçeğe (?) dayandırabiliriz. Kam ve Balık adları, bu bölgeye Karadeniz'in kuzeyinden Türkler tarafından getirilmiş olabilir. Kölemen, Bekirli ve Kubane adları, Süleyman Şah komutasında Fırat nehrini geçmeden önce bulduğumuz Türk boyları ile kaldığımız topraklardan Balkanlara taşıdığımız hatıralardır.

Kubane isminin etimolojisine girmek istemiyorum. Bu ismin, Orta Asya'dan batıya doğru yürüyüşümüzde, bir müddet konakladığımız yerlerden Balkanlara taşındığı düşünülebilir. Zira Kobani'nin yakınlarında Süleyman Şah Türbesi (Ca'ber Kalesi) bulunmaktadır. Bu uzun ve zahmetli göçte, bugünkü Suriye topraklarında, bir gece dinlenip (konar-göçer) yolumuza devam etmedik. Oturduk. Yayıldık. Sürülerimizi, yılmalarımızı, sığırlarımızı, develerimizi otlattık...

Kobani adıyla ilgili, ileri sürülen deliller çok yeni ve bir yakıştırmadan ibaret görülmektedir. Bu isim eski bir coğrafi isim olarak, Türklerin batıya yürüyüşünde kendileriyle birlikte taşıdıkları coğrafi etkilenme ve etkileşim ile benimsedikleri bir örnekleme şekliyle söylene söylene Kubane, Geray ovasında Akdere Köyü civarında bir derenin adı olmuştur. Bugün, bu küçük dereciğin üzerinde bir gölet, bir yağ değirmeni ve yağ değirmeninin temeline kadar yayılan, Kamçı Nehri üzerinde, Karademir Barajı'nın suları var.

Bulgaristan'daki ormanlarda ağaçlardan çeşitli eşyalar (yaba, dirgen, kaşık, kepçe, tekne) yapan, yontan gezginci Hristiyan Çingeneler yaşarlar. Bunlar kış gelince köylere inerler. Ormanlara komşu olan köylerde, birer ikişer hane olarak, kışı geçirirler. Ürettikleri ağaç eşyaları satarlar veya gelecek yıllar için siparişler alırlar.

Bulgarcada ağaçdan oyularak yapılan teknelere “Kopana” denir. Kubâne kelimesinin “Kopana” ile bir ilgisi olabilir mi? Bu kelimeye sözlüklerde rastlanmaz. Yontmak ve kazmak anlamına gelen bir kelimedenden türetilmiş olduğunu düşünmek mümkündür. Ancak *kopana* kelimesinin üç hecesi de kısa olduğu halde, Kubâne’nin ikinci hecesi uzundur. Türkçe’de uzun hece yoktur. Kubane Deresinin adının hiç ku-ba-ne olarak telaffuzunu duymadım. Ku-bâ-ne olarak telaffuz edilir. Bu hâliyle de, Türklerin Balkanlara geçiş serüveniyle taşınma, göç etme, düşüncemizi pekiştirmektedir.

Benim doğup büyüdüğüm Akdere köyünde, Osmanlı salnamelerine göre “gayr-ı müslim sekene” yoktur. 1900 doğumlu babam 1912 yılında Rüşdiye’de okur. 1947 yılında Akdere’de biri Bulgar, ikisi Türk üç ilkokul, biri Bulgar, biri Türk iki ortaokul bulunmaktadır. Türklerin beş camii, bir mescidleri, Bulgarların da bir kiliseleri vardır. Akdere’den ilk göç 1912 de başlamış, 1929, 1950-1951, 1989 da devam etmiştir. Günümüzde de Akdere’de Bulgar yoktur.